

æterna, ac solum determinant multa quoad materiam, quantitatem vel pœnam. Quamvis autem omnia a lege etiam humana prohibita sint *injusta*, præsertim ratione circumstantiarum v. g. in exportatione frumenti, tamen sunt tantum *injusta consequenter*, non antecedenter, nec vetita a lege æterna nisi *conditionate* et ex hypothèsi, quod tunc *injusta* et per se noxia futura erant.

ARTICULUS III.

DE LEGE NATURALI.

9. *Nota I.* ATHEI sicut Deum, ita Dei legem negant scriptam in cordibus nostris. CARNEADES, ARCHELAUS, EPICURUS et alii quidam Ethnici negarunt, quidquam natura justum vel injustum, honestum vel inhonestum esse, eo quod homines ipsi sibi pro lubitu suo et commodo jura sanxerint. Hos secuti cum suo duce MACHIAVELLO pseudo-politici, et recentiores libertini legem naturalem conantur evertere, dum Dei et creaturæ eandem esse substantiam docent, jus naturæ vel in cujusvis cupiditate reponunt, vel ex potentia naturaliter innata æstimant, et quisque suis animi affectibus utut indomitis jus naturale, ejusque principia accommodat. Non minus pernicioosa doctrina illorum est, qui juri naturali vel omnem denegant obligationem, vel ejus vim obligandi duntaxat repetunt ab imperio humano; nimirum ut Reges ac Principes eximant a lege naturali, tetra illa axiomata orbi obtrudunt: *in summa fortuna id æquius, quod validius: si jus violandum, regni causa violandum; imperii gratia injuria in jus migrat: Decalogus lex privatorum est, latior licentia data potentibus etc.*

Verum existere legem naturalem, eamque habere vim obligandi in conscientia, h. e. dari complexum aliquod ex illis principiis moralibus, quæ Deus ceu auctor omniumque providus gubernator hominum mentibus inscripsit, et quorum præcipua capita tabulis lapideis a se insculpta postea Moysi dedit, nemo sanæ mentis unquam negavit; imo sicut de illo semper tractarunt DD. catholici in Theologia scholastica vel morali, in Jurisprudentia vel Ethica, sic unanimis de illo habetur consensus non solum catholicorum, sed et reliquorum acatholicorum et gentilium.

10. *Nota II.* Variant auctorum sententiæ de eo, in quo consistat lex naturalis: VASQUEZ et WOLFII naturam rationalem, SUAREZ, LAYMANN, et plures alii tum TT., tum JCTi, rectam rationem esse volunt legem naturalem: quidam vero statuunt voluntatem divinam, et legem æternam confundunt cum naturali. Tametsi vero lex naturæ sit lex æterna, prout hæc est participata in *subjecto regulato*; lex tamen æterna potius spectatur, prout est in *legislatore regulante*, estque magis universalis, quippe ad creaturas etiam irracionales extensa. Est ergo lex naturalis aliquid a lege æterna participatum; de quo hic quæritur, quid sit in *subjecto regulato*, utpote homini juxta SS. PATRES intrinsecum et innatum?

11. *Dico I.* Datur lex naturalis ab auctore naturæ necessario constituta ab

æterno, et per lumen rationis promulgata, habens vim *directivam* et *coactivam*.

Prob. 1um. APOSTOLUS ad Rom. 2. 14. ait: *Gentes quæ legem, positivam divinam, non habent, naturaliter ea, quæ legis, naturalis, sunt, faciunt: ejusmodi legem, positivam, non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis, naturalis, scriptum in cordibus suis, testimoniū illis reddente conscientia ipsorum.* S. HIER. ep. ad Algas. q. 8. ait: *Ista lex, quæ in corde scribitur, omnes continet notiones, et nullus est, qui hanc legem nesciat:* S. Ambr. L. 9. ep. 71. *Ea lex non inscribitur, sed innascitur, nec aliqua percipitur lectione, sed profuso quodam naturæ fonte in singulis exprimitur:* S. AUG. L. 2. Conf. c. 4. *Lex tua, Domine, in cordibus hominum scripta est:* et L. 2. de serm. Dom. c. 15. *Quis scribit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus?* SENECA ep. 50. ad Lucil. scribit: *Primi mortalium, et ex iis geniti naturam incorrupte sequebantur, eamque habebant et ducem et legem.* Inde etiam patet promulgatio legis naturalis, maxime juxta illud Ps. 4. *Quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui, Domine!*

Conf. Ratione. 1°. Deus hominem condidit ad suam gloriam ita, ut solus Deus potuerit esse finis ultimus et beatitudo hominis per cognitionem et amorem possidenda; ergo cum hæc ordinatio sit *necessaria*, Deus auctor naturæ infinite bonus, sapiens et providus *necessario* debuit præcipere quidquid ad hunc finem requiritur, et *necessario* prohibere quidquid illi repugnat. 2°. Est quidam *justi* et *iniqui sensus* omnium hominum animis a natura insitus, circa quædam vivendi principia evidentis æquitatis et sapientiæ, e. g. suum cuique tribuendum, fidem servandam, beneficiis gratum animum deberi. 3°. *Ratio* cuique homini in actionibus suis perpetuus et domesticus monitor est, et cum auctoritate quidem, per dictata rationis de fine et mediis, vocans ad officium jubendo, et vetando a fraude deterrens. 4°. In singulis hominibus est *conscientia*, cujus remorsum etiam sceleratissimi de occultis criminibus sentiunt, ac sibi timent, quamvis superiorem in terris judicem non agnoscant: cujus item jucunda affectione demulcentur ii, qui vitam juxta rationis dictata instituunt. Sensui interno, rationi et conscientiæ consentiunt *naturales propensiones* hominis ad officia vitæ erga Deum, proximum et seipsum: quin et ipsæ *corporis habilitates* motusque spontanei indicant, quid naturæ congruat; ita quippe nulla pars est naturæ humanæ, ex qua legem naturæ non possimus colligere. 5°. Denique *universalis* hominum *persuasio*, et sapientum omnium auctoritas vox est naturæ, maximumque veritatis argumentum.

Prob. 2um. Evidens est, tum quod subditus sciens et non faciens voluntatem domini sui odio et pœna dignus sit: tum quod supremus Legislator sicuti bonis dat præmia, ita malis pœnam infligere debeat in hac vita, aut certe in altera sustinendam, ni serio resipiscant; alias nulla erit differentia legis et consilii, atque leges contemptui fient; cum vero hæc lex suprema sit et universalis, Reges æque ac Principes ligat, qui Deum superiorem habent: nam homines sunt ejusdem naturæ, ejusdemque finis ultimi consortes; ergo æque Dei servi sunt, et subditi supremi Legislatoris, *per quem Reges regnant, et potentes decernunt justitiam*; atque ita turpiter corrumpunt omnia illa principia, quæ venali calamo Machiaveli assectæ in orbem spargunt.

12. *Dico II.* Lex naturalis verius constituitur in actu aliquo divino, quam aut in natura rationali, aut in recta ratione, aut in principiis syndereseos.

Prob. Homo peccat *theologicè*, et a consecutione ultimi finis impeditur ex eo, quod agat contra legem, juxta illud Ps. 118. 119. *prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ*: et ad Rom. 4. 15. *ubi enim non est lex, nec prævaricatio*: sed lex ista nihil aliud esse potest, quam voluntas Dei nobis sub amissione ultimi finis aliquid præcipientis aut prohibentis; ergo. *Min.* constat, quia lumen rationis, aut natura nos non posset excludere ab hoc fine, neque tam gravis offensæ, quæ sit secundum quid infinita, coram Deo reos facere. Hinc S. Aug. L. 2. de pecc. c. 16. ait: *nec peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubeatur, ut non sit*: et L. 22. cont. Faust. c. 27. peccatum definit, *dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei*. Idem testatur SENECA ep. 65. ad Lucil. Igitur principia syndereseos dum dictant, alia esse præcepta, alia prohibita, duntaxat indicant nobis, naturam humanam esse regulabilem, voluntatem vero divinam esse regulativam.

Conf. Ratione. Sola Dei voluntas est per essentiam *recta, indefectibilis, necessaria, universalis, suprema*; ergo verius in actu voluntatis divinæ, per lumen rationis manifestato, constituitur lex naturalis, quæ procedere debet a legitimo superiore, habente vim obligandi supremam, universalem, efficacem et excellentem. Est ergo lex naturalis *ordinatio divina*, per dictamen rationis homini manifestata, dirigens hominem ad finem ultimum per media necessaria; unde *auctor* hujus legis est Deus, *subjectum* homo, *objectum* media necessaria, *præco* humana ratio.

13. *Obj. I.* Lex naturalis non est *divina*, quia nonnunquam obligat ad inhonesta, v. g. ad mentiendum ex invincibili errore: neque si esset *divina*, distingueretur a lege positiva divina; ergo non datur.

R. *Ad 1.* Lex naturalis nonnunquam obligat ad inhonesta *materialiter*, nunquam ad *formaliter* talia, id quod solum fit lege consequente errorem invincibilem, de quo alibi.

R. *Ad 2. N. seq.* Nam differt ratione *objecti*, quod respectu legis naturalis est necessarium, scilicet intrinsece bona et mala, respectu legis positivæ divinæ est indifferens; hinc illa est necessaria et immutabilis, hæc vero arbitraria Deo: et ratione *promulgationis*, cum lex naturalis sit homini innata et per rationem intimata, una eademque in omnibus hominibus, et omni tempore; lex vero positiva speciali facto promulgari debet.

Inst. 1. Lex naturalis non est *æterna*, tum quia est in homine in quo nihil æternum est, tum quia deleri potest in homine per peccata, tum quia dicit ordinem ad finem; ergo.

R. *Ad 1.* Lex naturalis non est in homine *entitative*, sed *promulgative*, h. e. non per ipsam essentiam suam, sed per cognitionem tanquam formalem applicationem; dicitur autem *naturalis*, tum quia procedit a Deo, ut auctore naturæ, tum quia per ipsum lumen naturale hominibus insitum promulgatur.

Ad 2. *Obumbrari* potest in homine vitiis addicto cognitio legis naturalis, ipsa vero lex naturalis omnino *deleri* non potest, cujus principia prima et universalissima invitis etiam ingerit natura rationalis; hinc S. Aug. L. 2. Conf. c. 4. ait: *Lex tua, Domine, scripta est in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas.*

Ad 3. Lex quidem creata dicit ordinem ad finem, non item increata, nisi *active*. h. e. ordinat creaturas ad se, quin ipsa ordinetur ulterius: et quia legislator humanus finem habet extra se positum, vel temporalem, vel æternam felicitatem, ad hunc utique finem lex ejus ordinari debet.

Inst. 2. Lex naturalis non est *necessaria*: 1º. quia Deus est liberrimus ad extra; ergo sicut potest pro libitu suo concurrere vel non concurrere ad actum bonum vel malum, ita quoque illum præcipere vel prohibere. 2º. Si Deus legem naturalem non tulisset libere, ad illam ferendam fuisset obligatus. 3º. Lex naturalis etiam obligat ad servanda præcepta divina et humana, quæ non sunt necessaria; ergo nec ipsa.

R. *Ad 1.* Ex supposito, quod Deus hominem libere condiderit, necessatur per suam infinitam bonitatem, sapientiam et providentiam, ut hominem per media necessaria, inter quæ est lex naturalis, ad suum finem dirigat: simile ferme habes in promissionibus divinis. Porro Deus negando suum concursum non derogaret suis perfectionibus, sed potius absolutum in creaturas dominium suum manifestaret; actum vero intrinsece malum non prohibendo, seipsum negaret infinite bonum, sapientem, providum auctorem et gubernatorem naturæ rationalis. Ad hæc creaturæ actio denegato Dei concursu fit impossibilis, et desinit esse materia legis, neque præcepta affirmativa obligant semper ad semper.

Ad 2. N. seq. Nam Deus, utpote supremus omnium Dominus, *legis* proprietatis capax non est; hinc divina sapientia ejusque ordinatio solum proponunt Deo objectum creaturæ præcipiendum, ejusque cum fine ultimo connexionem, quin habeat vim *legis* respectu voluntatis divinæ; *necessatur* autem consequenter a suis perfectionibus, uti supra dictum.

Ad 3. Præcepta positiva tam humana, quam divina et supernaturalia v. g. de suscipiendo baptismo, de actu fidei divinæ eliciendo, absolute quidem non sunt necessaria; ex supposito tamen, quod Deus naturam rationalem elevarit ad finem supernaturalem, dederitque hominibus potestatem legislativam, ipsum lumen rationis dictat, media ad finem ultimum necessaria esse adhibenda, parendumque superiori justa præcipienti. Ubi advertet, verba GRATIANI Dist. 1. in princ.: *Jus naturæ est, quod in Lege et Evangelio continetur*, hunc habere sensum, quod lex naturalis etiam in Scriptura contineatur, non istum, quod omnia, quæ Scriptura continet, sint de jure naturæ; patet ex *contextu*.

Inst. 3. Lex naturalis non est *intrinseca*, nec *eadem* in omnibus, tum quia diversæ gentes in multis falluntur circa honestatem, cum ebrietas apud Scythas, apud Turcas fornicatio, apud Sinenses mendacia tanquam naturæ conformia permittantur: tum quia viri etiam piissimi ac doctissimi sæpe hallucinati sunt circa legis naturalis principia; ergo.

R. Hæc et similia plus non probant quam quod 1º. Gentes *non omnia* legis naturalis præcepta cognoscant *æqualiter*, atque ex eo quidem, quod honestum male confunderent cum utili ac delectabili, mentemque vitiis excarent; attamen in ipsis hisce flagitiis latebras quærunt, et deprehensi erubescunt: 2º. Quod viris sæpe doctissimis ac piissimis eæ conclusiones non fuerint cognitæ, quæ ex primis morum principiis tantum *remote ac mediate* deducuntur; in his nempe Deus non ita clare illustravit intellectum, sed ut auctor naturæ accommodavit se conditioni ac imbecillitati hominum, eosque

solum in actu secundo obligat, quibus talium præceptorum sufficiens cognitio est.

Inst. 4. Lex naturalis non habet vim coactivam, quia si obligaret sub pœna, Deus necessario deberet punire transgressores, qui tamen non necessario præmiat factores legis naturalis. Item transgressores non possent in hac vita esse feliciores illis, qui servant legem. Si demum sub pœna æterna obligat; ergo illa posset ac deberet naturaliter cognosci.

R. Ad 1. Quamvis possit Deus ut absolutus dominus solo titulo dominii exigere quodvis obsequium, tamen ut suavissimus ac providentissimus gubernator non potest non decernere præmia meritis, ac pœnas demeritis.

Ad 2. Si transgressores non semper in hac vita, certe in altera puniuntur.

Ad 3. Homo, dum graviter peccat, naturaliter agnoscit, actum suum esse graviter prohibitum, et simpliciter se frustrari sine suo ultimo, tum quia immortalem se novit quoad animam, tum quia novit etiam, quod in potestate sua non sit legislatorem offensum sibi reconciliare. Non vero requiritur, ut cognoscat determinate talem pœnam inferni, cum sæpe nec rei pro foro seculari de tali pœna determinate cogitaverint.

14. Obj. II. Ps. 4. 7. dicitur : *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*; et ad Rom. 2. 14. *Gentes, quæ legem non habent, ipsi sibi sunt lex*; ergo lex naturalis consistit in dictamine rationis, maxime cum S. Aug., D. Thom. et alii SS. PP. illam vocant conscientiam, legem cordi impressam, nobis innatam etc.

R. D. C. Consistit in dictamine rationis, prout lex naturalis est in signo vel in subdito C. prout est in legislatore, habens vim obligandi N. hinc subdit Scriptura : *qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*. SS. PP. nunquam legem accipiunt pro aliquo illam consequente, unde eam vocant conscientiam : dum eandem dicunt innatam, impressam, inscriptam cordibus, de sensu causali sunt intelligendi ; S. THOMAS loquitur de lege, prout est in subdito, ac subinde comparat legem naturalem cum facto, quod in scriptis legitur ; sicut ergo in iis factum non nisi objective, ita et in conscientia lex naturalis representative existit.

Inst. 1. Ipsum rationis dictamen præcipit ac prohibet, proin et ipsum obligat ; ergo est lex naturalis, præsertim cum homo seipsum possit obligare, uti constat ex votis et pactis.

R. D. A. Obligat ut quo, tanquam signum vel instrumentum, quo Deus suam legem promulgat et obligat C. Obligat ut quod et per se, cum ipsum non sit nobis superius N. Dictamen rationis proponit quidem obligationem naturalem, sed dependenter a voluntate divina, cui soli proprie inest vis obligandi ; hinc ergo quod homo per vota et pacta obligetur, id ipsum provenit a lege naturali præcipiente ut fides data servetur : ac proin potest quidem homo tales actus ponere, ob quos lex naturalis ipsum obligat, non autem ipse sibi proprie legem ferre, ac se ipse directe obligare.

Inst. 2. Qui agit contra dictamen rationis, agit inhoneste, et honeste, qui juxta illud agit ; ergo est fundamentum et mensura honestatis naturalis. — Ad hæc dictamina rationis v. g. honestum est parentes honorare, inhonestum est mentiri, sunt necessario vera ; ergo non dependent a voluntate Dei

præcipientis aut prohibentis, cum Deo etiam non existente prius adhuc honestum foret, alterum vero inhonestum.

R. Ad 1. D. A. Agit honeste vel inhoneste ideo præcise, quia agit contra vel juxta dictamen rationis N. quia simul agit contra vel juxta legem, quam dictamen rationis promulgat C. Etiam per cognitionem legis humanæ diriguntur homines ad honestatem, quin ipsa sit lex. Dein esto, dictamen rationis esse qualecumque fundamentum honestatis ; non est tamen ideico mensura aut lex proprie obligans, sicut nec natura divina lex est actuum divinorum, nec beatitudo lex actuum honorum, quamvis eorum aliquod sint fundamentum.

Ad 2. D. C. Ergo non dependent a voluntate Dei, quatenus hæc dictamina representant malitiam solum radicalem C. hæc enim objective datur antecedenter ad voluntatem Dei. Quatenus representant malitiam formalem N. C. et supp. quod hæc representari possit sine respectu ad legem. Sic et in casu impossibili Dei non existentis, quamvis concipi posset honestas vel inhonestas physica actuum, non tamen moralis, theologica et stricte talis, dicens relationem ad potestatem obligantem, cui necessario parendum est.

Inst. 3. Amor et odium Dei jam ante voluntatem Dei præcipientis aut prohibentis suam habent honestatem vel inhonestatem : nam Deus prohibens odium sui habet pro motivo malitiam ejus moralem, quin et ideo illud prohibet, quia honestum est illud prohibere. *Conf.* Juxta S. THOM. aliqua sunt prohibita, quia mala sunt ; aliqua sunt mala, quia prohibita ; ergo ad illa natura ipsa obligat.

R. D. C. Ergo ipsa natura ad illa obligat ita, ut per ipsam præcise habeatur honestas vel inhonestas radicalis C. formalis N. nam 1º. formalis et theologica honestas vel inhonestas actuum moralium habetur a conformitate vel difformitate cum lege, hæc ergo existere debet : radicalis et philosophica a conformitate vel difformitate cum recta constitutione naturæ rationalis, aut potius cum perfectionibus divinis, quæ sunt ultimum legis fundamentum, et ratio a priori. 2º. Ratio item a priori et ultimata prohibitionis divinæ non est malitia moralis actuum, sed infinita Dei perfectio, et ob hanc ipsam rationem nos quoque divinæ legi conformari oportet. 3º. S. THOMAS illud axioma theologicum tantum intelligit de prohibitis jure positivo, prohibente aliqua antecedenter prohibita a lege naturali, alia vero prohibente antea necdum prohibita a lege naturali, quo non obstante verum manet, quod omnia sint formaliter mala, quia prohibita lege vel positiva vel naturali.

Inst. 4. Potest quis invincibiliter ignorans Deum agere contra naturam, quin de Deo cogitet ; ergo malitia aut bonitas formalis non semper habetur per conformitatem vel difformitatem cum lege Dei.

R. D. A. Quin de Deo cogitet explicite C. implicite et confuse sub conceptu alicujus principii, et supremæ potestatis cum Deo convertibili N. Esto, Deum ab homine absolute ignorari posse aliquo tempore, non vero dum homo actu peccat : hoc ipso enim quod advertat, actum suum esse graviter difformem naturæ rationali, cognoscit non qualemcumque inhonestatem, sed culpabilem et in omnibus omnino circumstantiis prohibitam, etiam in occulto, etiam apud supremos terræ principes, ita ut talis actus sit nullatenus faciendus, quibuscumque demum impellentibus, eo quod sit contra finem naturæ ab altiore quodam Ente propositum ; nempe tunc solum actus in sensu stricto

est contra naturam rationalem et peccaminosus; quando repugnat fini creaturæ rationalis et rectæ habitudini ad Deum.

Est ergo natura rationalis *subjectum* legis naturæ, recta ratio sive lumen rationis, *præco* illius, dictata rectæ rationis ejusdem legis *applicatio*; ipsa vero *lex naturalis* est ordinatio divina, æterna, necessaria, qua Deus præcipiendo intrinsece bona, et prohibendo intrinsece mala, dirigit hominem ad finem suum ultimum.

ARTICULUS IV.

DE PRINCIPIO INTRINSECO ET ULTIMO LEGIS NATURALIS.

15. *Nota.* Quæstio hæc quam est hodie celebris, tam est obscura; adeo quippe discrepant auctorum sententiæ, ut varii varia, aliqui nullum plane legis naturalis principium ultimum velint determinare. Equidem lex naturalis scripta est in cordibus nostris, et prima ac generalia ejusdem principia omnibus pervia sunt; sæpe tamen in materia particulari non innotescit clare, an hæc vel illa actio subjaceat legi naturali. Hoc *principium cognoscendi* juris naturalis, h. e. fundamentum, ex quo certo constet, quidnam a lege naturali præcipiatur aut prohibeatur, quidam statuunt in recta ratione, alii in voluntate Dei, in cultu divino alii: HUGO GROTIUS, PUFFENDORFF, THOMASIIUS etc. in socialitate; illust. WOLFFIUS in perfectione sui, aut in convenientia actionum humanarum; LAMB. VELTHUYSEN in conservatione sui; HOBBIUS in utilitate propria; alii cum ULPIANO in naturæ instinctu, et quidem bestiis communi cum SCHMAUSIO; demum ARISTOTELES et TULLIUS in communi gentium moratarum consensu. DD. vero catholici, sicut in genere *entis* principium contradictionis, ita in genere *morum* ultimum esse volunt principium boni et mali: alii in recta constitutione naturæ rationalis, alii cum P. IGN. SCHWARZ in triplici amore, erga Deum, proximum et seipsum, alii cum P. BIERER in divinis perfectionibus illud constituunt.

16. *Dico.* Principium cognoscendi juris naturalis *immediatum* est recta constitutio naturæ rationalis, qua homo se rite habeat erga Deum, proximum et seipsum: *mediatum et ultimum* sunt infinita Dei sanctitas, bonitas, sapientia, providentia, aliæque perfectiones divinæ.

Prob. 1um. Secundum lumen rationis recte sic arguo: si e. g. homicidium injustum, furtum, adulterium non essent prohibita, si ordinatus sui amor, temperantia, charitas mutua, pax et concordia non essent præcepta, male constituta et sua felicitate destituta foret humana respublica; ergo hæc lege naturali præcepta sunt, illa vero prohibita. Si *quaeras ulterius*, unde intelligi possit, quod hoc vel illud ad rectam constitutionem et felicitatem naturæ rationalis sit necessarium aut ei oppositum? *Dicendum*, humanam rempublicam esse recte constitutam ac felicem per officia *Deo*, *sibi* et *proximo* rite præstita: si enim religio, cultus, amor Deo; sibi ipsi temperantia, prudens amor; et proximo justitia, fides ac charitas exhibeantur, bene constituta erit, felixque respublica humana: male vero, si negligantur; ergo lumen rationis dictat, hæc omnia lege naturali præcepta,

illisque contraria esse prohibita, quia alias natura rationalis neque recte constituta, neque felix intelligitur.

Prob. 2um. Deus naturam rationalem ad se tanquam finem ultimum, ad suam gloriam extrinsecam, et ad suas perfectiones manifestandas condidit; ergo tanquam sapiens ac providus ejusdem gubernator, quidquid huic fini oppositum est, prohibere, et quidquid ad illum necessarium est, præcipere necessario debet, quia alias natura rationalis non esset recte comparata ad finem suum, ejusque imperfectio redundaret in ejus auctorem et gubernatorem; ergo quidquid derogat perfectionibus divinis manifestandis, aut sapientiæ ac providentiæ sanctissimi gubernatoris, id necessario prohibitum, quidquid illæ perfectiones exigunt præcipi, id lege naturali præceptum esse censi debet.

Hinc si quaeratur: quare Deus necessario præcipit amorem Dei, cultum, obedientiam, mutuam inter homines charitatem, pacem, concordiam, ordinatum sui amorem, temperantiam? quare Deus necessario prohibet odium Dei, blasphemiam, furta, adulteria, gulam, intemperantiam, suicidium? *Respondendum*, quia alias Deus non sapienter ac provide ad finem suum gubernaret rempublicam humanam, neque manifestarentur ejus perfectiones, sed potius aut impotentiae aut imprudentiae nota in Deum redundaret; ergo quidquid exigit gloria providentissimi gubernatoris, ejusque finis sanctissimus, id omne necessario præcipi, et quidquid eidem repugnat, necessario prohiberi a Deo debet; ac proin ipsæ *perfectiones divinæ* sunt ultimata mensura bonitatis aut malitiæ intrinsecæ, et principium ultimum legis naturalis.

Conf. Ratione. Principium cognoscendi debet esse *certum*, quia alias leges exin deductæ essent fallibiles: *adæquatum*, ex quo omnia legis naturalis præcepta derivari possint: *ultimum*, cujus ratio ulterior peti nequeat: *ex ipsa natura notum*, sicut ipsa lex naturæ: sed has dotes habet principium cognoscendi a nobis assertum; ergo.

Prob. min. 1°. *Certum* est, quia quam necessario Deus est infinite perfectus, sapiens ac providus, tam necessario gubernat naturam rationalem ad finem suum sapienter ac provide; unde si quid pugnet cum his perfectionibus, *certissime* intelligitur prohibitum lege naturali. *2°.* Est *adæquatum*, quia ex illo manifeste deducuntur illa triplicia hominis officia, sine quibus natura rationalis non esset rite ordinata ad manifestandas perfectiones divinas. *3°.* Est *ultimatum*, quia sicut voluntas divina est ultima ratio, cur res existant, sic bonitas et sapientia Dei est unica et ultima ratio, cur *bene* existant: nam certe ratio alia non est, cur Deus per leges naturales rectam constitutionem et felicitatem naturæ rationalis procurare necessario debeat, quam infinitæ perfectiones supremi gubernatoris. *4°.* Est *ex ipsa natura notum*, quia ex se evidens est, omnè opus Dei esse bene et sapienter constitutum, et solam Dei infinitam perfectionem potuisse Deo necessitatem imponere, omnia illa præcipiendi vel prohibendi, quæ rectæ constitutioni ac felicitati naturæ rationalis conveniunt vel disconveniunt; ergo cum reliqua principia fere omnia in uno alterove deficiant, nostrum omnibus videtur præferendum.

17. *Obj. I.* Recta constitutio naturæ rationalis non est principium *evidens*,